

Etnografija skateboarding zajednice u gradu Zagrebu

Knežević, Anamarija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:665707>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-11**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Diplomski rad

ETNOGRAFIJA SKATEBOARDING ZAJEDNICE U GRADU ZAGREBU

Studentica: Anamarija Knežević

Mentor: dr. sc. Goran Pavel Šantek

U Zagrebu, 19.07.2022.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad Etnografija skateboarding zajednice u gradu Zagrebu izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentora dr. sc. Gorana Pavela Šanteka. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora

Potpis:

Sadržaj

1. Uvod	2
2. Skateboarding	4
2.1. Skateboarding kao zanimanje i zanimanja u skateboardingu	6
2.2. Početci u bavljenju skateboardingom	8
2.3. Odnosi unutar skateboarding zajednice	9
3. Street skateboarding	11
3.1. Skate spotovi u gradu Zagrebu	12
3.2. Mimara	13
3.3. Supostojanje u javnom prostoru	15
4. Skate parkovi	17
4.1. Problem skate parkova u gradu Zagrebu	17
4.2. DIY kultura kao samostalno rješenje problema parkova	19
4.3. Skate parkovi kao alternativna dječja igrališta	20
5. Skateboarding kao sport i njegovo prepoznavanje	21
5.1. Skateboarding na Olimpijskim igrama	23
6. Skate shopovi	25
7. Zaključak	29
8. Popis literature	31
9. Sažetak rada na hrvatskom jeziku	33
10. Sažetak rada na engleskom jeziku	34

1. Uvod

Skateboarding je vid ekstremnog sporta, ali i supkultura, koji je nastao u Kaliforniji 1940-ih te se 1980-ih i 1990-ih popularizirao i munjevito proširio po cijelom svijetu te razvio elemente koji tvore skateboarding kakvog danas poznajemo. Ono se sastoji od niza praksi i običaja koji su vezani uz vožnju skejta¹, ali koji grade i ostale uloge u zajednici koje nisu nužno povezane uz samu vožnju. S obzirom na neistraženost teme te na to da skateboarding zajednica u gradu Zagrebu ujedno obuhvaća i karakteristike supkulture i karakteristike sporta, istraživanje njihovih praksi i stavova od velikog je značaja za razumijevanje njihove kulture i identiteta.

Prikaz običaja, praksi i problema skateboarding zajednice u gradu Zagrebu rezultat je provedenog kvalitativnog terenskog istraživanja. Ono se, kao i sam diplomski rad, bazira na provedenim polustrukturiranim intervjuima s pet kazivača. Svi kazivači su ispitani o većini tema koje se obrađuju u diplomskom radu, osim Nikole Penića, koji je ispitan isključivo o temi prostora za izvođenje skateboardinga. Upitnica za intervju se zasnivala na upitnici izrađenoj na kolegiju Metodologija etnologije i kulturne antropologije, za terensko istraživanje „Skateboarding i problem skate parkova u gradu Zagrebu“. Intervjui su provedeni u Zagrebu u 2021. i 2022. godini, a također su se koristili i intervjui provedeni u 2017. godini. Po provedbi, intervjui su transkribirani te obrađeni. Kazivači su u intervjuima iznosili vlastita iskustva, katkad govoreći i o iskustvima drugih članova koja su prenošena kroz priče ili videozapise unutar zajednice. Kazivanja Daniela Beleta Vajta, Marka Kneževića Doka i Dalibora Dugonjića najviše se odnose na razdoblje do 2010. godine do kada su se sami aktivno bavili skejtanjem, dok se kazivanja Marina Dundića Duxa, Antonija Pekovića i Nikole Penića odnose i na razdoblje do danas. Iako kazivači ne govore uvijek o istim razdobljima, svjedoče o praksama koje su se gotovo kontinuirano izvodile od kraja 1980-ih godina do danas. Za dodatne podatke koristili su se razni, najčešće strani, izvori literature, ali i hrvatske internet skateboarding arhive. Polazište u pisanju ovog diplomskog rada bilo je djelo *Skateboarding and the city: a complete history* Iaina Bordena. Ovo djelo, kao pogled na skateboarding kulturu i zajednicu, dovelo je do boljeg razumijevanja same teme. Također, isčitavanje Bordenovog djela je rezultiralo i boljim shvaćanjem kompleksnosti i širine teme, što je

¹ eng. skate; klizati

pak dovelo do razvijanja različitih istraživačkih podtema koje prvotno nisu bile u planu. Nadalje, teorijski okvir ovog diplomskog rada čine i članci i radovi poput *Skate for Life: An Analysis of the Skateboarding Subculture* Thomasa Sleeja te *The city and the subculture career: Professional street skateboarding in LA* Gregoryja J. Snydera. Za objašnjavanje stranih pojmova te pojmova koji se koriste unutar zajednice, ponajviše se koristila *Encyclopedia Britannica*. Također, koristili su se i podaci prikupljeni promatranjem sa sudjelovanjem. Pri izradi istraživanja su potpomogla i vlastita znanja stečena dugogodišnjim doticajem s i sudjelovanjem u zajednici, također potkrijepljena odgovarajućom literaturom.

Pojmovi supkulture i zajednice, koji se često koriste u ovom radu, teško se mogu definirati te ponajviše ovise o vlastitoj predodžbi društvenih grupa i njihovih praksi. Moglo bi se reći da je supkultura skupina ljudi koji dijele zajedničke karakteristike koje ih razlikuju od drugih društvenih grupa (usp. Gelder i Thornton 1997:1). Zajednica je jako sličan, a po nekima i istovjetan, pojam supkulturi. Glavna karakteristika zajednice, koja ujedno i čini razliku između ova dva pojma, jest stalna populacija koja je vezana uz određenu lokaciju (usp. Gelder i Thornton 1997:2). Upravo zbog ovih razloga i osobnog osjećaja kazivača, o skateboarderima u gradu Zagrebu se u ovome radu govori kao o zajednici dok se za općenito opisivanje skateboardinga ponegdje koristi termin supkultura. U diplomskom radu će se opće važeći podaci koji su primjenjivi na sve kazivače navoditi bez isticanja kazivača, dok će specifičnosti biti pravilno istaknute. Kada su u pitanju podaci koji uključuju ilegalne radnje te bi mogli biti kompromitirajući, oni su također u rad uvršteni bez isticanja kazivača. S obzirom da kazivači sami nisu bili u potpunosti u mogućnosti odrediti vremenska razdoblja, promjene kroz razdoblja će se iznositi na najtočniji mogući način. Također, valja napomenuti i da su često odgovori i podaci zasnivani na osobnom osjećaju kazivača.

2. Skateboarding

Skateboarding² je popularni oblik rekreacije i sportske aktivnosti koja uključuje voženje, balansiranje i izvođenje trikova stojeći na drvenoj dasci s kotačima zvanom skateboard (usp. Hawk 1998). Kao što je spomenuto, nastao je 1940-ih i 1950-ih godina u Sjedinjenim Američkim Državama kao alternativa surfanju na dane kada nije bilo valova, no s vremenom je došlo do njegove neočekivane popularizacije te oformljivanja oblika jedinstvene supkulture bazirane na vožnji skejta (usp. Slee 2011:1). 1990-ih godina postajale su distinktivne karakteristike skejtera koje su uključivale uniformirano oblačenje, skejterski žargon i govor tijela koji su ujedinjavali individualce različitih pozadina (usp. Borden 2019:24). To je supkultura koja se sastoji od individualaca koji nužno ne dijele druge interese osim same vožnje skejta (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.), a iako je postojao ujedinjavajući stil, danas ni jedan glazbeni pravac ni modni stil nije nužan i ne može određivati sve pripadnike zajednice. „Skejt je i punk i rock i hip hop i Justin Bieber“ (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Prema tome, može se reći da je skateboarding atipična supkultura koja nije uniformirana te joj se ne mogu u potpunosti odrediti granice (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.). Slično tome, Gregory J. Snyder smatra da je skateboarding heterogena supkultura u kojoj identitete članova ponajviše grade sam proces i izvođenje skejtanja, dok su ostale karakteristike pojedinaca raznolike i manje bitne (usp. 2012:314).

Može se reći da je skateboarding individualna aktivnost koja se najčešće izvodi u grupi (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Iako se sami trikovi izvode samostalno, jako je bitna motivacija i podrška grupe koju Antonio Peković smatra „srži skejtanja“. Kada se vozi u grupi, ne postoje jasno određene rutine i prakse. Neki vježbaju i usavršavaju iste trikove, drugi posmatraju ostale koji voze, a treći rade svoje ne obazirajući se previše na okruženje (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Iako je element društva bitan (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.), postoje i rjeđe prilike u kojima se samostalno vozi, a koje također predstavljaju jednako ugodno iskustvo (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.) kao i vožnja u grupi.

Skateboarding zajednicu u gradu Zagrebu čine poglavito muškarci, uz poneke iznimke. Iako postoje iznimke koje podrazumijevaju žene koje se bave skejtanjem, dominantna

² eng. klizanje na dasci

karakteristika skejt kulture jest maskulinitet (usp. Borden 2019:32), odnosno ponašanje i prakse koje se tradicionalno pripisuju muškarcima. Ipak, skejteri često dolaze iz raznolikijih pozadina nego što je to slučaj u tradicionalnijim sportovima, zbog čega karakteristike poput statusa, religije i narodnog porijekla ne igraju ulogu u zajednici (usp. Borden 2019:26). Slična se misao može primijeniti i na skateboarding zajednicu u gradu Zagrebu koju čine skejteri iz različitih regija i gradova Hrvatske, a s zagrebačkom adresom. Ne postoje dobne granice za bavljenje skateboardingom iako je poželjno, ali ne i nužno, početi se baviti što ranije (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.). Najveća dobna skupina, po mišljenju Antonia Pekovića, su tinejdžeri i adolescenti, ali se na skateboardu voze „svi od pet do pedeset godina“ (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Skejtanje je vrlo zahtjevna aktivnost koja nosi brojne rizike. Jedni od rizika su rizici od tjelesnih ozljeda, zbog čega se skateboarding svrstava u tzv. ekstremne sportove, odnosno sportove velike brzine i rizika (Encyclopedia Britannica <https://www.britannica.com/sports/extreme-sports>). Kao ekstremni ili ulični sport, skateboarding ne podrazumijeva zagrijavanje kao ostali tradicionalniji sportovi, zbog čega upravo može često doći do navedenih ozljeda (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.). Ovaj rizik se može umanjiti isključivo zagrijavanjem ili bavljenjem nekim drugim sportom kao sporednom fizičkom aktivnosti (ibid.). Kao drugi rizik neznan uz tjelesne ozljede, Marin navodi rizik od zapostavljanja školskih obaveza u mlađoj dobi zbog velike posvećenosti koju zahtjeva uspješno bavljenje skateboardingom. Malo je ljudi dovoljno upoznato sa skejtanjem, a samim time i svjesno težine i rizika, zbog čega često dolazi do odustajanja u samom početku bavljenja ovom aktivnosti (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Tome najbolje svjedoči Marin koji je kao vlasnik, sada zatvorenog, skate shopa uočio da ne postoji toliko deficit u prodaji samih daski³ mlađim uzrastima, koliko postoji trend nezadržavanja u skateboardingu. Osim gore navedenog razloga, on smatra da je razlog i to, što su mladi danas više okrenuti internetu kao izvoru zbog čega se gubi element integracije i socijalizacije sa lokalnom skateboarding zajednicom. Sličnom mišlju se vodi i Dalibor Dugonjić, koji pad interesa za skejtanje smatra rezultatom smjene generacija. Najveće obilježje nove generacije jest digitalizacija društva zbog koje sve manje mladih provodi vrijeme prakticirajući aktivnosti na otvorenom, ali koja je i popularizirala online trgovinu zbog čega je došlo do postupnog smanjivanja utjecaja glavnih inkubatora zajednice - lokalnih skate

³ pren. skateboard

shopova (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). O skate shopovima govorit će se kasnije u radu kao o zasebnoj temi.

2.1. Skateboarding kao zanimanje i zanimanja u skateboardingu

Danas mnogi mladi ljudi pokušavaju kapitalizirati vlastite vještine, hobije i znanja upuštajući se u alternativne karijere i načine zarade. Mogući razlog tome je što mainstream karijere danas više ne ulijevaju toliku sigurnost kao što je to bilo u prošlim desetljećima zbog čega se lakše odlučuje na rizik koji nosi upuštanje u neizvjesne projekte i zanimanja. Jedno od takvih alternativnih zanimanja je i profesionalno bavljenje skateboardingom. Profesionalno bavljenje street skateboardingom uključuje uspješno izvođenje trikova na različitim javnim površinama koje snimatelji i fotografi, također članovi zajednice, dokumentiraju u svrhu plasiranja u različitim časopisima, a danas i društvenim mrežama, s ciljem ostvarivanja novčanih prihoda (usp. Snyder 2012:310). Plasiranjem svojih vještina i trikova na različite platforme priželjkuju se bolje prilike za sponzorstva i ostale nagrade (ibid.).

Po pitanju mogućnosti bavljenja skateboardingom profesionalno u Hrvatskoj, veliku ulogu imaju osobna motivacija i okruženje. Dalibor Dugonjić smatra da za profesionalni skateboarding ne bi trebala postojati geografska ograničenja ukoliko je motivacija pojedinca dovoljno jaka. S druge strane, na osobnu motivaciju uvelike utječe okruženje koje, ukoliko je zdravo i pozitivno, potiče pojedinca na veći napredak pružanjem većeg broja mogućnosti i prostora za vježbanje (ibid.). Problem u Zagrebu, a i u Hrvatskoj općenito, je taj što ne postoji takva platforma koja bi talentima omogućila napredovanje, a samim tim nema mogućnosti za profesionalno bavljenje skateboardingom u Hrvatskoj (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Osim mogućnosti koje pruža okruženje i motiviranosti, kazivači bitnim faktorom za uspješno profesionalno bavljenje skejtanjem smatraju i privlačnost sponzorima koji igraju glavnu ulogu u uspjehu i zaradi. Ono što oni traže u potencijalnim sponzorskim ugovorima od skejtera jest „spoj influensera i skejtera koji bi bio magnet“ (Daniel Bele Vajt, 15.12.2021.) što šanse za uspjehom čini manjima, a sam profesionalni skateboarding ekskluzivnim. Svi kazivači su vrlo svjesni neprofitabilnosti aktivnosti kojom se bave, no, iako su se često susretali s pritiskom okoline, to ih pretjerano ne dira i ne obeshrabruje u daljnjem bavljenju skejtanjem. Za njih, srž skateboardinga nije profitabilnost i popularnost, već zajednica i prijateljstvo oformljeno oko vožnje. No, iako su antikomercijalizam i antiinstitucionalizam snažno prisutni u skateboarding supkulturi, sponzorstva, natjecanja i prestiž

su, kao i u sportu, osnovni dijelovi skateboardinga (usp. Borden 2019:49). Kao iznimku od pravila tragične sudbine profesionalizma u Hrvatskoj, valja spomenuti kazivača Antonia Pekovića koji je van Hrvatskih granica uspio ostvariti zavidnu karijeru te uspostaviti sponzorstva s najvećim skate firmama u Europi, ali i svijetu. Također, Daniel Bele Vajt optimistično gleda na budućnost profesionalnog skejtanja u Hrvatskoj.

Iako je na svjetskoj razini profesionalno bavljenje skateboardingom popularno i unosno zanimanje, zbog svih do sada navedenih razloga, a ponajviše neprihvatanja i nedostatka skate parkova koji su potrebni za „brušenje sportskog talenta“ (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.), ne može se govoriti o postojanju profesionalnog skateboardinga u Hrvatskoj. Osim odgovarajuće infrastrukture, za uspjeh u profesionalnom smislu je potrebna i zainteresiranost većih internacionalnih skate kompanija kojima, zbog nemarnog odnosa prema skateboardingu, Hrvatska, pa tako i zagrebački skejteri, nisu na radaru (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Unatoč nevidljivosti, Zagrebu talenta u skateboardingu ne nedostaje. Najbolji primjer je kazivač Antonio Peković koji je svojim talentom i upornošću uspio ostvariti profesionalnu karijeru sa zavidnim popisom sponzora koji uključuje jednu od najvećih svjetskih kompanija „Vans“. Svoju karijeru nažalost, zbog manjka uvjeta u Hrvatskoj, gradi u skate parkovima i na ulicama Beča u kojem je skateboarding prepoznatiji i razvijeniji.

S obzirom na to da je mala mogućnost profesionalno se baviti skateboardingom u Zagrebu i Hrvatskoj, većini kazivača ono ne predstavlja izvor zarade. Tako zajednicu skejtera čine osobe raznih zanimanja, obrazovanja i polja djelovanja koji ne podrazumijevaju isključivo skateboarding industriju. Iako profesijski zajednicu čini „šarenilo likova“ (Daniel Bele Vajt, 15.12.2021.), skateboarding prakse utječu na kreativnost pojedinca te se nerijetko razvijaju vještine, a time i profesije, koje su u direktnom doticaju sa skejtanjem poput fotografije, videosnimanja, montaže i sl. (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Također, skate kultura ima velikog utjecaja i van granica zajednice, pa tako često određene prakse ili osobe iz skateboardinga ulaze u mainstream. Neki od primjera su Lil Wayne, Spike Jonze, Janson Lee, ali i hrvatska umjetnica Marina Oko (ibid.).

Svi kazivači naglašavaju instantnu opsjednutost i opijenost skateboardingom bez kojeg ne mogu zamisliti svakodnevicu i nakon prestanka aktivnog bavljenja samom vožnjom. Dakle, prestankom voženja ne prestaje se biti aktivnim članom zajednice: od konkretnijih praksi poput fotografiranja, snimanja i editiranja materijala, odlazanja na neobavezne vožnje, podržavanja i

praćenja *scene* kroz gledanje videa i informiranosti u vezi novih trendova, do sudjelovanja u raznim natjecanjima i okupljanjima organiziranim od strane skejt zajednice.

2.2. Početci u bavljenju skateboardingom

Kada se govori o početku bavljenja, svi kazivači su naveli da su se skejtanjem počeli baviti u osnovnoškolskoj dobi, a najčešće u osmom razredu osnovne škole, osim Antonia Pekovića koji se počeo baviti u sedmom razredu osnovne škole. Marko Knežević Dok smatra da ne postoji univerzalni razlog za početak bavljenja skateboardingom, ali da je većina mladih u skejtu vidjela prostor za izražavanje izvan društva koje ih nije uvijek najbolje razumjelo. Slično iskustvo imaju i Marin Dundić Dux kojem je skateboarding bio alat za odvratanje od problema te Daniel Bele Vajt kojem je ono predstavljalo izlaz iz sivila. Dakle, skejtanje je na neki način alternativa za one pojedince koji se jednostavno ne uklapaju u granice shvaćanja mainstreama. Alat je kojim „neshvaćeni“ mogu pokazivati i bogatiti svoj karakter koji odstupa od normi bez da čine nešto „pogrešno“. Zanimljivu slučajnost da se većinom skateboardingom počinju baviti u osmom razredu osnovne škole, objašnjava se time da u tom razdoblju najčešće dolazi do razilaženja u društvu, eksperimentiranja i pronalaženja novih aktivnosti i zajednica (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.).

Prvi doticaj sa skejtanjem su kazivači imali posredstvom društva u školi te su prvi skateboardovi koje su koristili bili igračke, replike pravih skateboardova (Daniel Bele Vajt, 15.12.2021.) te penny boardovi⁴ (Dalibor Dugonjić i Marko Knežević Dok), a Marin Dundić Dux je u početnom periodu posuđivao skateboard. Do otvaranja skate shopova, „prave“ skateboardove bilo je vrlo teško nabaviti u Zagrebu i okolici, zbog čega se najčešće odlazilo u inozemstvo u nabavku. Najčešći gradovi u koje se odlazilo po opremu bili su Trst, Ljubljana i različiti gradovi u Njemačkoj (Daniel Bele Vajt, 15.12.2021.). Također, kazivači kao još jedan problem u početku bavljenja skateboardingom naglašavaju visoke cijene opreme koje su znale premašivati i iznose mjesečnih plaća. Za razliku od ostalih kazivača koji od početka nisu bili upoznati sa zajednicom i praksama, Antonio Peković se prvotno bavio in-lineom⁵ te je prebacio interes na skejtanje nakon što je već bio dobro upoznat sa skejt scenom. Osim kroz posredstvo društva, veliki utjecaj na izraženi interes i početak bavljenja skejtanjem imali su različiti multimedijalni izvori. Ovisno o

⁴ eng. vrsta skateboarda kojeg karakterizira kratka i uska plastična daska

⁵ eng. rolanje na asfaltnim podlogama

generaciji, najutjecajnije su bili kulturni skate film „Trashin“ (1986.) (Daniel Bele Vajt i Marko Knežević Dok) te Tony Hawk franšiza računalnih igara (Antonio Peković i Dalibor Dugonjić). Također se kao sporedni izvori navode i „H-street video“, godišnje natjecanje ekstremnih sportova „X Games“, MTV koji je redovno prikazivao skate kulturu te video „Hokus Pokus“ čiju su kopiju svi skejteri na širem području imali bez zvuka (Daniel Bele Vajt, 15.12.2021.).

Prvi susreti sa skateboardingom nisu obuhvaćali izvođenje trikova, već isključivo samo vožnju, odnosno jednostavnu verziju kruzanja⁶. Početni period prakticiranja skejtanja se razlikuje među kazivačima. Dalibor Dugonjić je prvih godinu dana skejtao isključivo unutar naselja u kojem je živio na zapadu grada dok je Antonio Peković u startu počeo voziti na jednom od najbitnijih spotova⁷ u gradu, Džamiji, s kojom je bio upoznat od ranije zbog vožnje rola.

2.3. Odnosi unutar skateboarding zajednice

Skateboarding zajednica okuplja pojedince čiji se interesi i afiniteti podudaraju, dok u isto vrijeme pružaju prostor u kojem se slobodno može izražavati individualnost (usp. Chivers Yochim 2010:172). Ona je zajednica koja ne trpi netoleranciju (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.). Marin skejtere opisuje kao nerazdvojnu malu bandu ili čopor u čijoj je srži prijateljstvo. Unutar zajednice je prisutna suptilna hijerarhija⁸, no svi se zajedno voze te ne dolazi do sukoba bez obzira na statusne ili dobne razlike. Skateboarding zajednica funkcionira kao podrška pojedincima, no unatoč tome, unutar nje postoji zdrava doza „tihog“ rivaliteta koja stvara zdravu konkurenciju i samim time motivira pojedince (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Iako je šira zajednica poprilično bliska i kompaktna, postoje sitne podjele po kvartovima i skate shopovima koje nemaju negativne konotacije (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Također, uz čoporsko funkcioniranje zajednice koje je Marin naveo, napominje i da danas sve više mladih skejtera ima individualniji i samostalniji pristup skejtanju koji ne podrazumijeva aktivno sudjelovanje u svim praksama zajednice, ali koji ih ne čini ništa manjim dijelom te zajednice. Odlasci na skejtanje se najčešće odvijaju spontano i bez prethodnih dogovora (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.) zbog već ustaljenih običaja poput određenih popularnih termina u danu i tjednu te lokacija na kojima se skejteri najčešće okupljaju.

⁶ Stil u skateboardingu koji obuhvaća vožnju bez izvođenja trikova; eng. cruising

⁷ eng. lokacija koja se koristi za izvođenje skateboardinga

⁸ Nije dodatno ispitano.

U drugim situacijama koje odstupaju od svakodnevice, dogovori se vrše putem društvenih mreža i mobilnih telefona.

Osim bliske povezanosti unutar zajednice u Zagrebu, skejteri su u čestoj interakciji i sa skejt zajednicama drugih hrvatskih gradova poput Pule, Splita, Rijeke, Osijeka, Varaždina, ali i Ljubljane (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.), te se može reći da su ove zajednice isprepletene. Izrazito je zanimljiva poveznica s ljubljanskom skateboarding zajednicom koja se gradila od prvih dana skateboardinga u Zagrebu. Razlog tome je ranija razvijenost skateboarding scene u Ljubljani koja je služila kao potpora i riznica za zagrebačke skejtere koja je uključivala prakse od nabavljanja opreme koja nije bila dostupna u Hrvatskoj do druženja i sudjelovanja u različitim manifestacijama i natjecanjima (Daniel Bele Vajt, 15.12.2021.). Kao ulični i ekstremni sport, skejteri prostor dijele i sa drugim sudionicima i korisnicima prostora kao što su vozači BMX-a te roleri s kojima su također u dobrim odnosima.

3. Street skateboarding

Ono što skateboarding čini posebnim je mogućnost da se različite lokacije diljem cijelog grada koriste kao svojevrsni teren za izvođenje aktivnosti sporta i zajednice općenito. Početnike privlači upravo ta „sloboda koju nudi za razliku od tradicionalnih sportova gdje se osoba mora obvezati na određene prakse i pravila“ (Slee 2011:2). Street skateboarding, ili ulični skateboarding, je stil skejtanja na javnim površinama u urbanoj sredini, a čija vožnja uključuje korištenje stepenica, rukohvata i ostalih prepreka koje se nalaze ili namjenski smještaju u prostor. (Encyclopedia Britannica <https://www.britannica.com/sports/skateboarding>). Street skateboarding je u kulturi prisutan od njezinih samih početaka, odnosno 1960-ih godina kada su se za skejtanje koristili pločnici u urbanim sredinama (usp. Borden 2019:194). Svi kazivači street skateboarding smatraju temeljem skateboardinga kako u Hrvatskoj, tako i u svijetu, te se ponajviše bave ovim stilom. „Skejt može imati i savez i konteste i parkove, ali uvijek mora imati ulice“ (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Njegova popularnost i češće preferiranje nad vožnjom u skate parku se očituje u tome što skateboarding u svojoj srži ima pobunu i slobodu kretanja, dok skate park na neki način ukalupljuje (ibid.). Iako jest globalno popularan stil, na iznimnu popularnost u Zagrebu i Hrvatskoj je utjecalo i to što su skejteri „osuđeni“ na izvođenje skateboardinga u ovom stilu (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.) zbog nedostatnih adekvatnih objekata u kojima bi se prakticirali i drugi stilovi. O ovome problemu će se detaljnije govoriti kasnije u radu.

Street skateboarding u najvećoj mjeri dopušta skejterima da se i umjetnički izraze kroz vožnju i trikove. No, također, ono dopušta skejterima i da na alternativni način koriste javne površine te im svojim djelovanjem upisuju nova značenja zbog čega možemo reći da je street skateboarding „umjetnost interpretiranja objekata i postava koji se prirodno javljaju na ulicama i nogostupima te inkorporiranje istih u svoje skejtanje“ (Slee 2011:8). Upravo zbog toga što stil smješta skejtere u urbane i često atraktivne prostore te na svakodnevne lokacije poznate javnosti, street skateboarding nije popularan samo među skejterima nego i skate firmama. Za njih, najbolji vid promocije je snimanje skejt videa i kataloga, a najpoželjniji stil u kampanjama je upravo street (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). U zajednici, ali i javnosti, ima „kul“ status (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Osim atraktivnosti, street skateboarding nosi i određenu razinu opasnosti od ozljeda, kako za skejtere, tako i za slučajne prolaznike. Za ovaj problem postoji vrlo lako rješenje.

Skate stoperi, metalni čvorovi za zaustavljanje skateboardova, iako prvotno osmišljeni za onemogućavanje korištenja javnih površina, uz prepoznavanje problema od strane lokalnih vlasti mogu biti korišteni na strateški određenim pozicijama kako bi zaštitili sigurnost skejtera i prolaznika.

3.1. Skate spotovi u gradu Zagrebu

Iako se skejteri mogu kretati cijelim gradom kao „nomadi“ i koristiti ga za izvođenje, za samu vježbu trikova obično postoje poznatije i češće korištene lokacije koje se nazivaju skate spotovi. Svaki novi spot mora ispunjavati određene uvjete kako bi izvođenje trikova, a samim time i zadržavanje na spotovima, bilo moguće (usp. Karsten i Pel 2000:337). Urbane sredine, odnosno gradovi, su najpodobniji tereni za skateboarding čije izvođenje zahtjeva ravne asfalte i arhitekturu modernog urbanizma (usp. Borden 2019:203). Prema informacijama dobivenima od kazivača, skate spotove bi se moglo podijeliti na trajne i privremene. Trajni spotovi su lokacije koje ne služe samo za izvođenje trikova i vožnju, već su i svojevrsna mjesta za okupljanje zajednice i druženje. Najčešće se trajni spotovi nalaze u širem centru grada Zagreba. Najpopularniji takvi spotovi u Zagrebu su kroz godine bili Mimara, Džamija, Trg bana Josipa Jelačića te Hrvatsko narodno kazalište. Mimara je najpopularniji spot među zagrebačkim skejterima te se može reći da je baza zajednice. O njoj će se detaljnije govoriti u sljedećem poglavlju. Osim Mimare, i ostala tri navedena spota imaju značajan status u zajednici, iako ne kulturni kao Mimara. Džamija je popularni spot kojeg ponajviše koriste za vožnju skejteri iz centra grada te istočnih dijelova. Također, uz skejtere, prostor Džamije često koriste i vozači BMX-a te in-linea. Trg bana Josipa Jelačića, iako danas ne toliko popularan, skejterima je privlačan i izazovan zbog arhitekture koja pogoduje izvođenju aktivnosti sa skateboardom, a koja uključuje stepenice na sjevernom dijelu trga, kockaste baze javne rasvjete, ali i sam kip bana Josipa Jelačića koji ima sličnu bazu. Starijim generacijama je i Hrvatsko narodno kazalište bila svojevrsna baza, dok se danas rjeđe koristi za vožnju i izvođenje trikova⁹. Privremeni spotovi su lokacije koje se koriste kratkotrajno ponajviše za isprobavanje i snimanje različitih trikova zbog atraktivnosti lokacija, a često su smještene izvan centra grada. Privremeni spotovi su brojni te se razlikuju od kazivača do kazivača, s obzirom na njihove preference u vožnji i trikovima te područje grada u kojem stanuju i najčešće borave. S obzirom da je grad Zagreb smješten podno Medvednice te se sjeverni dio grada prostire na

⁹ Razlog nije ispitan.

njezinim obroncima, zagrebačke ulice su često i spotovi za stil u skateboardingu koji se naziva hill bombing¹⁰, a koji uključuje „spuštanje“ na skateboardu niz strme gradske ulice. Tako kazivači Daniel Bele Vajt i Marko Knežević Dok navode kao privremeni spot ulicu Vrhovec koja je pogodna za izvođenje ovog stila skateboardinga.

Skate spotovi su sastavni dio grada i njegove arhitekture te njihovo korištenje ovisi o promjenama i izmjenama javnog prostora grada. Primjer toga je prostor koji okružuje i uključuje fontanu u ulici Kaptol ispred Zagrebačke katedrale koji je ranije služio kao privremeni spot skejterima (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.), a kojeg nakon izmjene gornjeg sloja ulice u kaldrmu više nije bilo moguće koristiti za vožnju i izvođenje trikova. Iz intervjuja se dalo zaključiti da su, uz lokacije, i sam stil te vrsta trikova koji se izvode podložni promjenama te se vrlo često prilagođavaju prostoru na kojem se izvode. Skate spotovi igraju ulogu i u težini trika koji se izvodi. Nije moguće izvoditi svaki trik na svakom spotu. Također, skejteri su često primorani povlačiti se sa određenih spotova ili boraviti na njima u isključivo određeno vrijeme dana. Tako je i samo vrijeme izvođenja podložno raznim utjecajima. Ovisnost street skateboardinga o spotovima na kojima se izvodi najbolje opisuje sljedeći kazivač govoreći:

„Street spotovi jako utječu na samo skejtanje, to gledam kao i poantu. Prilagođavanje. Kad naučiš trik u parku, ideš ga probati na streetu. A pošto puno vanjskih elemenata utječe na same spotove (kiša, zaštitari, policija, građevinski radovi itd.), tako se i samo skejtanje mora mijenjati. Nekad to znači dolaziti po noći dok nema zaštitara ili policije, što opet ima neke svoje izazove (smanjena vidljivost pa moraš možda pofurati generator i reflektor). Nekad znači skejtanje oko nekog dijela koji se renovira ili čak iskorištavanje privremenih promjena. Isto tako, ako se zid na Džamiji istroši i naprave se rupe, određeni trikovi neće biti mogući.“ (Nikola Penić, 26.08.2021.)

3.2. Mimara

Kao glavni skate spot zagrebačkih skejtera, svi kazivači, osim Marina Dundića Duxa¹¹, navode Mimaruru, odnosno prostor neposredno ispred zgrade Mimare. S obzirom da je Mimara bila baza zagrebačkih skejtera i prije njihovog početka bavljenja skateboardingom, svi kazivači navode da je Mimara bila jedan od prvih spotova na kojima su se vozili. Kao glavne objekte za vožnju, koriste se stepenice glavnog ulaza u Mimaruru te asfaltna staza lijevo od stepenica. Osim samih

¹⁰ eng. bombardiranje brda

¹¹ Kazivač nije ispitan o temi skate spotova.

stepenica i staze koji su sastavni dio prostora, za izvođenje trikova skejteri koriste i klupe pozicionirane uz stazu, ali i različite skate elemente koje sami izrađuju te donose na Mimaru kako bi ih koristili za vožnju. Različiti su razlozi velike popularnosti koju Mimara ima među zagrebačkim skejterima. Jedan od razloga je podloga, odnosno asfalt, koja je idealna za vožnju skateboardom i izvođenje trikova (Daniel Bele Vajt, 15.12.2021.) iako treba naglasiti da je u zadnje vrijeme izmjenjena podloga koja je nešto mekanija, zbog čega je tijekom ljetnih mjeseci otežano izvođenje trikova (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Također, jedan od ključnih razloga zašto Mimara dugi niz godina važi za jedan od glavnih spotova u gradu jest vrlo dobar odnos s upravom Mimare (ibid.). Iako su se kroz godine smjenjivale različite uprave na Mimari, te su samim time i odnosi između njih i skejtera bili drugačiji, većinom se radilo o korektnim odnosima (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Situacije u kojima skejterima nije bilo dozvoljeno korištenje prostora ispred Mimare su bile rijetke kao npr. prilikom različitih manifestacija od visokog značaja koje su se odvijale u Mimari, a prilikom kojih bi se skejterima uklanjali elementi postavljeni na spomenutoj stazi (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.).

Skejterska scena na Mimari se sastoji od raznolikih pojedinaca različitih uzrasta i mjesta stanovanja. Iskustva o uklapanju u zajednicu skejtera na Mimari su različita među kazivačima. Marko Knežević Dok, govoreći o njegovom početnom periodu odlaska na Mimar, navodi da je bilo vrlo lako „upasti“ u ekipu te da je osjećaj stranca brzo nestajao, dok je viđenje zajednice Daniela Beleta Vajta na Mimari bilo kao o „opakoj ekipi u koju nije bilo lako ući“. Unatoč različitim iskustvima o inicijalnom doticaju sa skateboarding scenom na Mimari, svi kazivači govore o zajednici koja je bila vrlo bliska i ravnopravna. Daniel Bele Vajt navodi zanimljivu priču o „Sesvete Nightshift Skaters“ koji nisu pripadali užoj zajednici Mimare, već su se dolazili voziti na Mimar od kasne večeri do ranih jutarnjih sati kada većina zajednice nije koristila spot za izvođenje.

Izlazak na teren na Mimar poslužio je kao prikaz izvođenja skateboardinga na jednom od glavnih skate spotova u gradu Zagrebu, ali i kao uvid u svakodnevne prakse i interakcije zagrebačke skejt zajednice. U trenutku promatranja, na prostoru neposredno ispred zgrade Mimare nalazilo se desetak osoba za koje se, iako su sjedili u manjim skupinama, činilo da se međusobno poznaju. Neki od njih su izvodili trikove dok su ostali snimali vožnju ili samo promatrali s klupa i pločnika u hladu uz prostor za izvođenje. Zanimljivo je bilo za vidjeti da je većina skejtera, koji

su ili samo promatrali ili čekali svoj red za izvođenje, za sjedenje koristila svoje skateboardove. Glavni objekti za izvođenje trikova su bile stepenice ispred ulaza u Mimaru te asfaltni pločnik u njezinom produžetku s lijeve strane. Na pločniku su se nalazili različiti elementi, odnosno rampe, koji se koriste za street skateboarding, a koji nisu stalni te se često izmjenjuju. Većina i uspješnih i neuspješnih trikova, odnosno padova, je bila popraćena pljeskom i različitim uzvicima promatrača. Također, izvođenje trikova je bilo dokumentirano videokamerama i mobilnim uređajima od strane drugih skejtera koji bi onog koji izvodi trik pratili na skateboardu i na taj način bilježili „svaki korak“ u vlastite svrhe, ali i u svrhu promocije na društvenim mrežama. Osim samog izvođenja trikova, boravak na Mimari je bio popraćen i druženjem uz glazbu, ispijanje piva i razgovore što je odavalo dojam prijateljske, opuštene i poticajne atmosfere.

Po romantičarskom opisivanju kazivača, stječe se dojam o Mimari kao spotu koji među zagrebačkim skejterima ima kulturni status. Tako Daniel Bele Vajt kazuje kako se prvi trik na Mimari i prvo ljetno na Mimari nikad ne zaboravljaju. Osim uspomena usko vezanih uz skejtanje i zajednicu, Marko Knežević Dok navodi kako je skejtajući se na Mimari doživio svoju prvu sirenu za zračnu opasnost '90-ih godina, što svjedoči o tome da je Mimara bila sastavni dio svakodnevice. O njezinom kulturnom statusu govore i kazivanja o tome da je Mimara pružala osjećaj doma (Daniel Bele Vajt, 15.12.2021.) te da je sve ostalo u djelovanju i životu vezanom uz zajednicu skejterima bilo sporedno (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.).

3.3. Supostojanje u javnom prostoru

Borden u svom djelu odlično opisuje suodnos skejtera i grada. Po njemu, skejteri skate spotove u gradovima ne vide samo kao objekte za izvođenje praksi skateboardinga, već i kao prostor za upisivanje novih značenja, izmjenjivanje ustaljenih gradskih ritmova i kritiziranje urbanih sredina (usp. 2019). Svojim prisustvom, skejteri izmjenjuju prostor grada te se nameću u sami centar društva i postaju neizostavni dio dana prolaznika, čime dolaze u direktni kontakt s njima. Redefinirajući prostore koje koriste, skejteri dovode u pitanje tuđe shvaćanje grada i načina na koje se urbane sredine mogu koristiti (usp. Borden 2019:228). Tako na samo izvođenje trikova ne utječe samo prostor po kojem se vozi, već i okolina u kojoj se vozi. Korištenjem ulica, skejteri često dolaze u doticaj s negodovanjem prolaznika i stanara (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.). Razlog tome je to što je skateboarding aktivnost koja je poprilično bučna te nerijetko rezultira

oštećenjem javnih površina, iako destrukcija nije namjera skejtera već nuspojava vožnje. Dalibor Dugonjić naglašava da, iako dolazi do oštećivanja okruženja, nikada nije svjedočio počinjenoj šteti koja bi bila vrijedna sukoba. Marin Dundić Dux smatra da će negativnih stavova o skejterima i street skateboardingu uvijek biti jer je sastavni dio ovog stila korištenje javnih površina i bliska interakcija s javnošću. Također, odnosi između skejtera i okoline često uključuju osporavanje (usp. Borden 2019:228) na koje utječu ustaljena mišljenja, odnosno stereotipi, o skateboarding zajednici o kojima će se detaljnije govoriti kasnije u radu. Unatoč većinskom shvaćanju da javnost osporava skateboarding prakse i kulturu, ukoliko se razmišlja u drugom smjeru, moglo bi se raspravljati i o tome da upravo mogućnost postojanja trajnih skate spotova na javnim površinama u užem centru grada na kojima skejteri neometano izvode svoje prakse ukazuje na, u najmanju ruku, toleranciju zajednice.

4. Skate parkovi

Za razliku od street skateboardinga, vožnja u skate parkovima ima nešto kraću povijest. Prvi skate parkovi se počinju širiti Sjedinjenim Američkim Državama 2000-ih godina (usp. Borden 2019:144). Tako kazivači koji su se prije tog razdoblja počeli baviti skateboardingom, nisu od početka bili upoznati s disciplinom skejtanja u parkovima. Možda je upravo to i razlog velike popularnosti street stila na ovim prostorima. Popularizacijom ranije spomenutih X-Gamesa i Tony Hawk računalnih i PS igara, u kojima je ponajviše bio zastupljen stil vožnje u skate parkovima, dolazi i do popularizacije i masovnije izgradnje parkova diljem svijeta pa tako i, u nešto manjem broju, u Zagrebu.

Prvi izgrađeni skate park u Zagrebu je skate park na Jarunu koji i danas postoji. Kazivači su složni u mišljenju da ovaj park nije adekvatan za cjelovito izvođenje aktivnosti skateboardinga. Njegova izgradnja i elementi najviše pogoduju vozačima BMX-a i rolerima, a tek su naknadno dodani elementi za vožnju na skateboardu koji ne zadovoljavaju potrebe skejtera (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Osim skate parka na Jarunu, u Zagrebu je postojao i skate park u Španskom koji se zbog neodržavanja i derutnog stanja prestao koristiti. Osim ovih gradskih parkova, 2000-ih godina su skejteri uz potporu uprave Velesajma koristili prostore paviljona za indoor¹² parkove (Dalibor Dugonjić i Marko Knežević Dok). Velesajam je skejterima osigurao prostor za vožnju, a oni su sami izrađivali i nabavljali elemente po kojima su se izvodili trikovi. Ova suradnja je zajednici bila važna, što zbog odlične površine za vožnju, što zbog mogućnosti da i po nepogodnim vremenskim uvjetima u natkrivenom prostoru mogu prakticirati svoje aktivnosti. Osim ovog zatvorenog koji je bio privremeno rješenje, ranih 2000-ih je postojao i indoor skate park „Šupica“ koji je operirao u vlasništvu i pod pokroviteljstvom poznate zagrebačke skate firme „Warehouse“.

4.1. Problem skate parkova u gradu Zagrebu

¹² eng. zatvoreni

Kroz razgovor, kazivači kao najveći problem navode upravo nedostatak adekvatnih prostora, odnosno skate parkova, u gradu Zagrebu. Iako se skateboarding najčešće izvodi i usavršava na ulici, odnosno skate spotovima, skate parkovi su neophodni za potpuni razvoj svakog skejtera. Kazivač Marin Dundić Dux je dugi niz godina borac za ostvarivanje projekata skate parkova u gradu Zagrebu, a odnedavno i pokretač i vlasnik firme specijalizirane za gradnju betonskih skate parkova „Tonbe Skateparks“. On smatra da je najveći uzrok problema nedostatka adekvatnih skate parkova u gradu Zagrebu nerazumijevanje i neprepoznavanje ovog problema od strane gradskih vlasti. Sve inicijative za izgradnju skate parkova nisu sprovedene, po njegovom mišljenju, zbog nedostatka volje i želje za pronalaskom rješenja problema prethodne gradske vlasti¹³. „Grad je gluh na naše potrebe“ (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Neke od inicijativa zagrebačkih skejtera i predloženih projekata su bili izgradnja velikog skate parka na Bundeku te izgradnja skate parka ispod nadvožnjaka Sarajevske ceste u Zapruđu (Dalibor Dugonjić i Marin Dundić Dux). Iako u Zagrebu postoji jedan skate park na Jarunu, Marin naglašava da „nije svaki skate park dobar park“ te da parkovi trebaju biti građeni u konzultaciji sa skejterima i pripadnicima bliskih ekstremnih sportova koji će park i koristiti. Također, kazivači smatraju da je jedan skate park daleko nedostatan za potrebe skejtera metropole u kojoj se nalazi jedna od najvećih skateboarding zajednica u Hrvatskoj.

Dijelom problema skate parkova u gradu Zagrebu je i nepostojanje zatvorenog, indoor, skate parka. Na street skateboarding uvelike utječu vremenski uvjeti zbog čega je bez adekvatnih zatvorenih prostora bavljenje aktivnošću skateboardinga otežano za vrijeme vremenskih neprilika, a pogotovo tijekom zimskih mjeseci. Marin Dundić Dux naglašava da ovaj problem uvelike utječe na broj mladih koji se bave skateboardingom u Zagrebu jer se najviše početnika prestaje baviti skateboardingom upravo u zimskim mjesecima zbog nemogućnosti vježbanja, ali i održavanja početnog entuzijazma i obuzetosti skateboardingom. Zagrebački skejteri rješenje za ovaj problem moraju pronalaziti sami, često se koristeći većim garažama ili privatnim prenamijenjenim prostorima. Ovaj problem ukazuje na to da „samoodrživost skateboardinga počinje od dobre infrastrukture“ (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.).

Problem nerazumijevanja i neprepoznavanja gradskih vlasti skateboarding zajednice kao ravnopravne nekim sličnim zajednicama u gradu Zagrebu, po mišljenju kazivača, za posljedicu

¹³ Nije ispitano je li došlo do promjena u stavu dolaskom nove gradske uprave i gradonačelnika.

ima i razvijanje sličnog stava javnosti i sugrađana. Iako smatraju da je na stav sugrađana direktno utjecala nemarnost gradskih vlasti zbog koje su „marginalizirani“ (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.), s druge strane se boje da se poboljšanjem stanja i količine skate parkova u Zagrebu ovaj stav ne bi promijenio, već možda čak i pogoršao kada su u pitanju skejteri koji se bave street skateboardingom. Upravo zbog neupućenosti i neshvaćanja građana, zabrinjava ih stajalište po kojem bi skate parkovi bili mjesta u koje bi se skejtere sklonilo sa ulica, jer skate parkovi to nisu (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.). Skate parkovi su prostori za učenje i napredovanje, usavršavanje trikova i vještina koji će se moći primjenjivati i na ulici.

4.2. DIY kultura kao samostalno rješenje problema skate parkova

Umjesto da čekaju da se dogodi „čudo“, zagrebački skejteri, kao i brojni drugi, morali su uzeti stvari u svoje ruke i realizirati neophodne prostore za izvođenje skateboardinga. Kakvo takvo rješenje su pronašli samostalno gradeći skate parkove. DIY¹⁴ tradicija je sastavni dio globalne skateboarding kulture (usp. Borden 2019:158) koja je nastala kao rezultat potiskivanja i nepružanja prilika i prostora skejterima. Sudjelujući u planiranju i gradnji DIY parkova, skejteri razvijaju i vještine koje mogu biti primijenjene i van djelovanja u zajednici. Najviše su se razvijale vještine izrađivanja skateboarding elementa. Uz pomoć odgovarajućih alata, skejteri su ih sami varili i rezali, a često su za njihovu izradu i krali materijal. Osim toga, DIY parkovi razvijaju i potpuno nove forme kulture voženja skateboarda. Kao kontrast zaglađenim površinama standardnih skate parkova, DIY parkovi svojim grubim i nepravilnim površinama i elementima predstavljaju mjesto tranzicije između skate parka i street skateboardinga (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.).

DIY parkovi su u Zagrebu pravljene na privatnim lokacijama, ali često i ilegalno – na posjedima koji nisu u vlasništvu članova zajednice. Upravo zbog svoje ilegalne naravi, većinu lokacija DIY parkova kazivači ne dijele i drže za sebe. Neki o kojima su bili spremni transparentno razgovarati, a koje su koristili kroz godine, su park u Rudešu, hala za remont tramvaja, prostor Ferimporta te „Sretna Kuća“. „Sretna Kuća“ je jedan od najznačajnijih DIY parkova. Ovaj zatvoreni park je bio smješten u jednom od prostora koji pripada Studentskom centru te je bio jedno od glavnih punktova okupljanja zagrebačkih skejtera, pogotovo tijekom zimskih mjeseci.

¹⁴ eng. krat. uradi sam; do-it-yourself

Unatoč velikoj popularnosti i brojnim projektima koji su realizirani u sklopu „Sretne kuće“, skejteri su izgubili pravo na korištenje prostora u kojem se nalazila 2018. godine.

4.3. Skate parkovi kao alternativna dječja igrališta

U doba konstantnog porasta digitalnog igranja kao dominantnog igranja kod djece, skate parkovi mogu služiti kao alternativna igrališta za djecu svih uzrasta (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.), a skateboarding ponuditi malo drugačiji način za tjelovježbu i razvijanje vještina preuzimanja rizika, posvećenosti, discipline i rutine (usp. Borden 2019:270). Ono što djeci može biti privlačno kod bavljenja skateboardingom jest upravo njegova nekonvencionalnost. Odnosno, skateboarding može pružiti djeci alternativni izbor prilikom odabira tjelesnih aktivnosti u slučajevima da se u tradicionalnijim formama aktivnosti i timskih sportova ne pronalaze. S pružanjem ovakvih prilika mlađim uzrastima se slažu i kazivači. Marin Dundić Dux smatra da su dobri skate parkovi dječja igrališta koja su nam potrebna. Također, on govori i o mogućnostima korištenja skate parkova za rehabilitaciju djece, odnosno provođenja terapija djece s dječjom paralizom.

5. Skateboarding kao sport i njegovo prepoznavanje

Skateboarding je vrsta ekstremnog i uličnog sporta koji „ne spada u parametre klasičnog sporta“ (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Ukoliko se govori o skateboardingu kao sportu, to je individualni sport koji se izdvaja iz klasičnog shvaćanja sporta zbog toga što ne uključuje vježbanje pod vodstvom trenera niti ima unaprijed postavljene ciljeve čijem se ispunjenju teži bavljenjem ovom aktivnošću (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.). Za razliku od tradicionalnih sportova, pobjeda nije pokretačka sila u skateboardingu (usp. Slee 2011:20). Također, skateboarding je vrsta sporta koja je neuniformirana. Uključuje neobaveznost u odijevanju, pa tako skejteri prilikom izvođenja često koriste konvencionalno „nesportske“ odjevne predmete poput traperica (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.). No ukoliko se gleda na količinu atletske sposobnosti koja je potrebna za izvođenje trikova, skateboarding bi se mogao usporediti s tradicionalnim sportovima (usp. Slee 2011:10). Svi kazivači na skateboarding u Hrvatskoj, ali i općenito, ne gledaju prvenstveno kao na sport, pa tako ni svoje bavljenje skateboardingom ne smatraju sportskom aktivnošću. Marko Knežević Dok smatra da se jedino u pomanjkanju boljeg izraza skateboarding može nazivati sportom. U kulturi skateboardinga je, prema kazivačima, od sportske komponente jača i prevladavajuća komponenta supkulture.

Problem u definiranju skateboardinga kao sporta leži u njegovoj subjektivnosti. Iako su kroz godine postojali naponi da se ocjenjivanje uniformira kao kod drugih sportova, kazivači smatraju da je to vrlo teško zbog subjektivnog doživljaja same vožnje i trikova. Prilikom izvođenja trikova i vožnje na kontestima¹⁵, postoje dvije jednako bitne komponente na koje se može gledati prilikom ocjenjivanja – stil vožnje te težina i uspješnost izvedenog trika (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Zbog toga što ne postoji definicija i pravilo što je bitnije, stil ili trik, sucima na natjecanjima je nemoguće objektivno ocjenjivati skateboardere kojima u vožnji bilo koja od ovih komponenti može biti dominantna. Iako je teško odrediti i držati se pravila u alternativnoj disciplini poput skateboardinga, ono ne mora zaustavljati izvođenje skateboardinga kao natjecateljskog sporta. I u tradicionalnim sportskim disciplinama poput npr. nogometa ili košarke, sastavni dio prirode sporta je izvođenje po pravilima i kršenje istih. Kada se govori o ideji

¹⁵ eng. natjecanje

skateboardinga kao sporta koji sadrži umjetničke ili alternativne elemente, može ga se usporediti s npr. umjetničkim klizanjem ili natjecateljskim plesom za koje su razvijeni modeli pravila izvođenja i ocjenjivanja na natjecanjima bez poricanja važnosti ostalih elemenata koji se izvode van natjecateljskih krugova. Također, unatoč tome što postoje problemi vezani uz ocjenjivanje trikova na kontestima, kontesti su brojni i oduvijek sastavni dio, kako svjetske tako i zagrebačke, skateboarding kulture što ukazuje na poželjnost sportske dimenzije u nekom obliku u skateboardingu. Ova natjecanja služe kao platforme za razvoj skateboardinga, ne samo u sportskom smislu, već i u smislu razvoja skateboardinga kao supkulture dajući skejterima prostor za interakciju i razmjenu na lokalnoj, regionalnoj i internacionalnoj razini (Donnelly 2008:205). Kazivači smatraju da, ukoliko se govori o uniformiranju skateboardinga kao sportske discipline, vožnja u skate parkovima ima više potencijala za razrađivanje objektivnog i pravednog sustava za ocjenjivanje. Street skateboarding ne smatraju disciplinom koju se može ukalupiti u parametre koji su prikladni za natjecanja. Dalibor Dugonjić i Marin Dundić Dux smatraju da, iako skateboarding nije prvotno uključivao natjecateljski element u profesionalnom smislu, razvijanje skateboardinga u tom smjeru ostaje dijelom „skejta“ te da su i tradicionalni skateboarding i njegova uniformiranija verzija jednako bitni. Marko Knežević Dok uniformiranje skateboardinga naziva nužnim zlom koji može dati prostora za zaradu i promociju kulture. Brian Glenney smatra da članovi skateboarding zajednice na skateboarding gledaju kao na supkulturu jer skateboarding nije čvrsto afirmiran kao sport zbog svog alternativnog i ekstremnog statusa (usp. 2017:147). Također, smatra da se skejteri opiru definiciji skateboardinga kao sporta zbog komercijalizacije i komodifikacije kroz koju skateboarding prolazi posljednjih godina (usp. Glenney 2017:148). Drugim riječima, moglo bi se reći da se skateboarding nalazi u tranzicijskom razdoblju, a opiranje normama i pravilima mainstreama koje je karakteristika skateboarding kulture je prisutno i u ovom slučaju.

Dakle, kazivači na skateboarding ne gledaju kao na sport, no složni su u tome da je za razvoj i boljitak skateboarding zajednice potrebno da u javnosti skateboarding bude prepoznat kao sport. Iako su u srži skateboarding kulture bunt i „autsajderstvo“, svjesni su da je za održivost zajednice potrebna financijska i lokalna potpora koju bi shvaćanje skateboardinga kao sporta moglo lakše donijeti (Antonio Peković, 09.01.2017.), s obzirom da javnost u Hrvatskoj trenutno ima vrlo neozbiljno shvaćanje skateboardinga kao i ostalih ekstremnih sportova. O neozbiljnosti okoline i vlasti u Zagrebu i Hrvatskoj prema skateboardingu najbolje govori apsurdni primjer pripajanja skateboardinga koturaljkaškom savezu (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Dok je u

ostatku Europe skateboarding priznata i prepoznata aktivnost, u Hrvatskoj se poistovjećuje s aktivnostima s kojima nije u doticaju te ne dijeli značajke. Ono što dijele je očito marginalizacija. Iako skejteri u Zagrebu uživaju određenu potporu mlađih građana te postoji kratkotrajna zainteresiranost javnosti na skate kontestima zbog atraktivnosti trikova, u većini slučajeva vlada nerazumijevanje i neprihvatanje skateboardinga zbog čega se vrlo često osjećaju kao „zadnja rupa na svirali“ (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.).

5.1. Skateboarding na Olimpijskim igrama

Jedan od noviteta u svijetu skateboardinga je njegovo uvrštavanje u olimpijske sportove na Olimpijskim igrama u Tokiju u 2021. Mnogima je ovo bio iznenađujući potez, iako Olimpijske igre već sadrže ekstremne sportove poput snowboardinga i BMX-a, s obzirom na „antikomercijalnu, supkulturnu i alternativnu narav skateboardinga“ (usp. Borden 2016). Timing uvrštavanja skateboardinga u olimpijske sportove i pokušaja njegove popularizacije može se objasniti time što skateboarding kulturu i sport krasi karakteristike neovisnosti, preuzimanja rizika i poduzetništva koje upravo današnje moderno društvo želi promovirati u domenama sporta, ali i u ostalim sferama života (ibid).

U skateboarding zajednici ova je odluka većinom naišla na neodobranje. Postojao je strah da će djeca i mladi koji se odluče početi baviti skateboardingom posredstvom Olimpijskih igara promašiti bit skateboardinga za koju smatraju da nije predstavljena na Olimpijadi. Slično tome, Antonio Peković strahuje da će se izlaskom iz undergrounda, koji bi se mogao dogoditi zbog Olimpijskih igara, skateboarding koji on voli promijeniti. Dublje promišljajući o ovoj temi, Marko Knežević Dok ipak smatra da Olimpijske igre neće izmijeniti trendove i tradicije u skejtanju jer će svatko tko u bavljenju skateboardingu ući iskreno i strastveno pronaći srž zajednice i mimo suhoparnog predstavljanja na Igrama. Smatraju da uvrštavanje skateboardinga u olimpijske sportove nije za cilj imao njegovu popularizaciju, već popularizaciju i povećanje gledanosti Olimpijskih igara privlačenjem gledatelja mlađih uzrasta koji OI-u nedostaju. „Više Olimpijske igre trebaju skejt, nego što skejt treba Olimpijadu“ (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). S obzirom na to da je ranije spomenuto kako su sastavni dio skateboarding kulture oduvijek bila i skejt natjecanja, ovakav negativan stav prema Olimpijskim igrama bi mogao iznenaditi. No valja napomenuti da, koliko god velika bila natjecanja poput X-Gamea ili Street League

Skateboardinga, ovakva natjecanja su ipak opuštenija i više prijateljska za razliku od Olimpijskih igara u kojima, uz sportski duh prevladava i želja za pobjedom nad drugim (Borden 2016). Dakle, dosadašnja skateboarding natjecanja su više njegovala tradiciju uzajamnog poštovanja i uzdizanja nego rivaliteta zbog čega su i bila prihvaćena u skateboarding kulturi. Također, zabrinutost za budućnost skateboardinga kao sporta, pa i olimpijskog, može se opravdati uzevši u obzir statuse ostalih ekstremnih sportova na Olimpijskim igrama koji su uključeni u saveze s kojima ne dijele karakteristike, osim terena po kojima se izvode (usp. Thorpe i Wheaton 2011:13). Zbog toga je ključno da skateboarding kao olimpijski sport bude uređen prema uvjetima skejtera ili barem kao kompromis između pravila Olimpijskih igara i vrijednosti skateboarding zajednice (usp. Batuev i Robinson 2017:20).

Osim negativnog, skateboarding na Olimpijskim igrama bi mogao donijeti i pozitivne i korisne stvari zajednici. Računica u sportovima je vrlo jednostavna. Što više ljudi prati određeni sport, to je veći kapital dostupan tom sportu. Kazivači smatraju da bi popularizacija skateboardinga kao olimpijskog sporta mogla dovesti do neophodnih ulaganja države i lokalnih vlasti u prostore za izvođenje koji su neophodni za profesionalni razvoj skejtera. Također, moglo bi dovesti i do osnivanja skateboarding klubova u kojima će djeca uz vodstvo moći iskorištavati puni potencijal vlastitog talenta, ali i izgrađenih skate parkova (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.).

6. Skate shopovi

Unatoč antikomercijalističkom stavu koji je oličje skateboarding zajednice, skate shopovi¹⁶ se nalaze u centru skejterske kulture. Iain Boden (usp. 2019:54) to objašnjava time što su skejteri sami ti koji tvore ove shopove: proizvode opremu, uređuju grafike, časopise i videomaterijale čime preuzimaju vlasništvo nad vlastitom kulturom i tehnologijom. Skate shopovi ne služe isključivo za prodaju i nabavu skate opreme. Oni su svojevrsne baze i inkubatori skateboarding zajednice te izvor kulture i pomoći (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Mjesto su okupljanja i direktne interakcije zajednice van skate spotova koji su, iako i mjesto za druženje, primarno mjesto izvođenja same vožnje i trikova. Kao što je natuknuto, vlasnici i zaposlenici skate shopova su gotovo isključivo članovi skateboarding zajednice, a tako je bilo i u Zagrebu. Kazivači Dalibor Dugonjić i Marko Knežević Dok su bili zaposlenici u zagrebačkom skate shopu „Warehouse“, a Marin Dundić Dux je bio vlasnik sada zatvorenog skate shopa „Chill shop“.

Prije pojave prvog skate shopa u Zagrebu, važnu ulogu za zagrebačke skejtere imao je ljubljanski skate shop „Obsession“ u kojeg su nerijetko odlazili nabavljati opremu, ali i ostvarivati kontakte sa tamošnjim lokalnim skejterima (Daniel Bele Vajt, 15.12.2021.). Prvi skate shop u Zagrebu, „Eastern Border“, se otvorio 1995. Shop je bio slabo opremljen te nije bio u potpunosti okrenut skateboarding zajednici što je ubrzo dovelo do njegovog zatvaranja (ibid.). Sljedeći skate shop koji se otvorio 1997. godine je kulturni zagrebački shop „Warehouse“. Warehouse je bio shop koji je utjelovio duh „pravog“ lokalnog skate shopa u kojem je oprema bila kvalitetna, vrtili su se skate videi na zidovima trgovine te se zajednica redovito okupljala. Osim skejtera, ovdje su se okupljali i različiti ljudi koji su bili poznanici ili u doticaju s zajednicom. Marko Knežević Dok kazuje:

„Daske možeš online kupiti i to, ali lokalni shop je ono, vrijedi zlata za scenu. (...) Evo Dalibor kad je bio klinac, oni su dolazili u Warehouse i gledali videa tamo. Nije to shop neki di ti dođeš ono 'izvolte' i makni se ako nešto kupiš. Ekipa je hengala tamo. Znala je sve prodavače, svi su bili prijatelji. Znaš ono, klinjo bi s mamom došao tamo pa bi vidio njih uživo. Imali su neki lokalni celebrity status.“ (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.)

¹⁶ eng. trgovine sa skateboarding opremom

Dalje, popularnost Warehouse-a i njegov kulturni status Marko Knežević Dok potkrjepljuje informacijom da se u ranim 2000-ima 90% mladih Zagrepčana oblačilo upravo u Warehouse-u. Odnosno, Warehouse je uveo skateboarding u zagrebački mainstream. Pod okriljem Warehouse-a, a u suradnji sa slovenskim Obsessionom, 2000-ih godina je krenulo i izdavanje časopisa „Pendrek“ koji je, osim reklama opreme shopova, sadržavao i intervjuje sa mladim lokalnim skejterima (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Pojavom Warehouse-a, pojavili su se i prvi kontesti u Zagrebu. Neki od kontesta su bili „Disconnection“ na Trgu bana Josipa Jelačića i Cvjetnom trgu, različiti kontesti na Mimari, kontesti u Tvornici kulture i Boogaloo-u koji su osim natjecateljskog dijela uključivali i koncerte, u Studentskom centru itd. (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.) Osim kontesta, skate shopovi su „izbacivali“ i promotivna videa u kojima su predstavljali lokalne skejtere i njihove vještine, a uz to i reklamirali svoju opremu i sam skate shop. Objavljivanje videa je često bilo popraćeno premijerama na različitim lokacijama u gradu Zagrebu poput Kinoteke i Brvnare.

Osim Warehouse-a, Chill Shop je također bio skate shop koji je bio dom zagrebačkim skejterima. O obiteljskoj i pozivajućoj atmosferi Chill Shopa govori i to što je intervju s Antoniem Pekovićem bio obavljen upravo unutar Chill Shopa. Tijekom intervjua, Antonio se usporedno bavio čišćenjem i uređivanjem svog skateboarda povremeno se uključujući u neobavezni prijateljski razgovor s ostalim skejterima koji su se u tom trenutku nalazili u shopu, odavajući dojam o shopu kao bazi bliske zajednice o kojoj kazivači govore. Kao pozitivan primjer lokalnog shopa treba spomenuti i „Ex3me shop“ koji jedini i danas radi u Zagrebu. Osim ovih skate shopa, u Zagrebu su postojali, i postoje, i shopovi u kojima se mogla kupiti skateboarding oprema, ali koji nisu bili u „bliskoj suradnji“ sa zajednicom. Neki od njih su „Shoebedo“ te „ASR“¹⁷ (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Oba shopa nisu bila lokalnog karaktera već su pripadali većim internacionalnim kompanijama. Marko Knežević Dok kazuje da skate shop nije dovoljno otvoriti i imati kvalitetnu opremu već je potrebno i angažirati se u zajednici.

Veliko sredstvo interakcije skate shopova sa ostatkom zajednice je dodjeljivanje sponzorstava lokalnim skejterima. Sponzorstvo se sastoji od besplatnog dodjeljivanja skateboarding opreme skejterima koji pak koristeći njihovu opremu reklamiraju skate shopove koji

¹⁷ krat. Action Sports Retailers

ih sponzoriraju (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Kako bi se sponzorstvo ostvarilo, potrebno je „dobro voziti skejt“, ali se često ostvaruju i kroz poznanstva (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.).

„Ja i Kuna smo odrasli skupa i vozili se skupa i ja sam uvijek bio okrenut Warehouseu i išao sam kupovati u Warehouse, a on je uvijek išao u taj ASR i u Shoebedo i na kraju je i on bio sponzoriran od njih, a ja od ovih.“ (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.)

Sponzorstva su bila dobrodošla i skate shopovima i skejterima. Skejteri su besplatno dobivali opremu koja je inače bila poprilično skupa, a time i teško dostupna, a skate shopovi su dobivali najbolji vid reklame. Skate shopovi su kroz sponzorstva organizirali skejtere u timove (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.) koji su odlazili na turneje obilazeći natjecanja diljem Hrvatske, ali i šire (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Valja naglasiti i da su od strane zagrebačkih skate shopova bili sponzorirani i skejteri iz ostalih hrvatskih gradova, a ne samo iz Zagreba (ibid.) tako da su turneje bile i mjesto bliske interakcije s članovima skateboarding zajednice iz ostalih dijelova Hrvatske.

Pojavom skate shopova u Zagrebu došlo je i do izmjene dinamike unutar zajednice. Počelo je dolaziti do podjele, ne nužno negativne, među skejterima s obzirom na to u kojem skate shopu preferiraju kupovati opremu ili kojih ih skate shop sponzorira. Također, Daniel Bele Vajt smatra da se dolaskom skate shopova izgubila dimenzija nevinosti i dječje zaljubljenosti u skateboarding. No unatoč tome što su donijeli neke, moglo bi se reći, negativne stvari, puno više su toga pozitivnoga donijeli za zajednicu. Dolaskom skate shopova, a samim time i kapitala, kroz razna ulaganja se skateboarding scena digla na viši nivo (Marko Knežević Dok, 15.12.2021.). Taj pozitivan utjecaj skate shopova na zajednicu se najbolje vidi u padu scene koja je nastala kada su shopovi „nestali“. Na žalost, u posljednjih 10 godina situacija sa skate shopovima u gradu Zagrebu je poprilično loša. Od spomenutih shopova jedini koji je uspio „preživjeti“ je Ex3me shop. Razlozi zatvaranja skate shopova u Zagrebu su razni. Neki su se zatvorili pod opterećenjem globalne krize 2008. godine (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Druge su cjenovno i količinski dostupniji brendovi poput Adidasa, Nikea, ali i odjevnih brendova poput H&M-a, potisnuli iz konkurencije.

Iako su prognoze za skate shopove zadnjih godina bile poprilično crne, pouzdanje u oporavak scene ulijevaju različiti mladi članovi zajednice koji svojim radom i angažmanom kreiraju internet kolektive nalik onima koje su fizički predstavljali skate shopovi. Također, tijekom

pisanja diplomskog rada se nakon dugo vremena u Zagrebu otvorio skate shop „Good Vibe“ u vlasništvu lokalnog mladog skejtera.

Osim skate shopova, važan dio skateboarding zajednice čine i udruge. Najpoznatije skateboarding udruge koje su djelovale u Zagrebu su udruga „Panika“ te „Špaolin“. Panika je bila dobro organizirana udruga koja je osiguravala prostore za privremene parkove, poput onog ranije spomenutog na Velesajmu. Također bavili su se i objavljivanjem te organizacijama premijera različitih skate videa, ali i organizacijom različitih evenata i kontesta u gradu (Dalibor Dugonjić, 08.12.2021.). Špaolin je udruga kojoj je glavni cilj aktivizam i zalaganje za poboljšanje uvjeta skateboardera u Zagrebu, Osnovana je kako bi bila pravno tijelo za prijavljivanje javnih okupljanja, natjecanja i sl. te kako bi lakše mogla komunicirati probleme skateboarding zajednice lokalnoj vlasti (Marin Dundić Dux, 09.01.2017.).

7. Zaključak

U ovom diplomskom radu je, najbolje moguće, prikazana skateboarding zajednica grada Zagreba od pojave skateboardinga na ovim prostorima krajem 1980-ih do danas. U radu su obuhvaćeni samo bavljenje i početci bavljenja skateboardingom, street skateboarding kao dominantni stil skateboardinga u zajednici te skate spotovi kao mjesta izvođenja street skateboardinga. Također se govorilo o skate parkovima i problematici vezanoj uz skate parkove u Zagrebu te problematici odnosa između skejtera, vlasti i javnosti. U radu su tema bili i skate shopovi te shvaćanje skateboardinga kao sporta.

Skateboarding zajednica u gradu Zagrebu se sastoji od najčešće mladih muškaraca kojima bavljenje skateboardingom predstavlja sastavni dio svakodnevice. Za skateboarding supkulturu se može reći da je heterogena odnosno da se sastoji od pojedinaca koji nužno ne dijele zajedničke karakteristike osim same vožnje i izvođenja trikova. Glavni i dominantni stil skateboardinga u gradu Zagrebu jest street skateboarding kroz kojeg skejteri na alternativni način koriste javne površine grada te im upisuju nova značenja. Mjesta za izvođenje street skateboardinga, koja se nazivaju skate spotovi, a od kojih je glavni Mimara, su najčešće smještene na javnim površinama u užem centru grada Zagreba što skejtere primorava na supostojanje i dijeljenje prostora s ostalim sugrađanima, čineći njihove interakcije i odnose raznolikima i zapletenima. Također, osim skate spotova, glavni prostori za okupljanja su skate shopovi koji su najčešće u vlasništvu samih skejtera. Oni služe kao inkubatori zajednice koji, dajući materijalnu podršku u vidu sponzorstava i održavajući čvrste veze unutar zajednice organizacijom različitih okupljanja unaprjeđuju skateboarding kao sport i supkulturu. Razlog za veliku popularnost street skateboarding stila u gradu Zagrebu može se naći i u problemu nepostojanja adekvatnih skate parkova u gradu Zagrebu zbog čega su zagrebački skejteri primorani izvoditi aktivnosti skateboardinga na „ulicama“. Iako skateboarding ne čine samo discipline koje se prakticiraju u skate parkovima te one često nisu ni popularne među kazivačima, skate parkovi su neophodni za usavršavanje talenta i profesionalni napredak svakog skejtera. Kazivači su imali poprilično negativan stav po pitanju skateboardinga kao sporta zbog bojazni da će se skateboarding izvan utjecaja skateboarding zajednice razviti u smjeru koji ne odgovara srži skateboardinga. Iz sličnog razloga nisu s entuzijazmom prihvatili ni uvrštavanje skateboardinga u olimpijske sportove. No unatoč negativnom mišljenju, smatraju da

bi, uz ispravne stavove i prijedloge, popularizacija skateboardinga kao sporta mogla donijeti raznovrsne prednosti skateboarding zajednici, ali i društvu općenito.

Smatram da je diplomski rad pružio dobar uvid u prakse skateboarding zajednice u Zagrebu, ali i u kompleksnost zajednice i njihovih problema koji nisu dovoljno istraženi u struci i općenito. Iako zadovoljna rezultatima istraživanja i slikom koju sam dobila o temi, svjesna sam da u diplomskom radu postoje određeni nedostaci. Oni su najviše vezani uz propuste prilikom provođenja intervjua zbog kojih neki od spomenutih podataka nisu dovoljno istraženi i objašnjeni. Također, nedostaci u radu uključuju i nemogućnost pronalaska adekvatne literature o skateboardingu u Hrvatskoj zbog čega je često za teorijski okvir poslužila različita literatura koja se bavi skateboardingom na globalnoj i američkoj razini. Unatoč ovim propustima, ali i upravo zbog njih, smatram da ovaj diplomski rad može služiti kao dobro polazište za buduća detaljnija istraživanja tema koje su dio ovog istraživanja, ali i za buduća istraživanja tema koje su se nametnule u intervjui, a koje nisu uvrštene u ovaj diplomski rad. Također, smatram da bi diplomski rad mogao biti i polazišna točka za istraživanja iste teme na drugim lokalitetima u Hrvatskoj.

8. Popis literature

BATUEV, Mikhail i Leigh ROBINSON. 2017. "How skateboarding made it to the Olympics: an institutional perspective". *International Journal of Sport Management and Marketing* 17/4:381:402. <https://doi.org/10.1504/IJSMM.2017.087446> (pristup 13.06.2022.).

BORDEN, Iain. 2016. "Ollies at the Olympics: why having skateboarding at Tokyo 2020 is a winning move". *The Conversation*, 4. kolovoza. <https://theconversation.com/ollies-at-the-olympics-why-having-skateboarding-at-tokyo-2020-is-a-winning-move-63349/> (pristup 14.06.2022.).

BORDEN, Iain. 2019. *Skateboarding and the City. A Complete History*. London: Bloomsbury.

CHIVERS YOCHIM, Emily. 2010. *Skate life: re-imagining white masculinity*. Michigan: The University of Michigan Press.

DONELLEY, Michelle K. 2008. "Alternative and Mainstream: Revisiting the sociological analysis of skateboarding". U *Tribal Play: Subcultural Journeys Through Sport*, ur. Michael Atkinson i Kevin Young. Bingley: Emerald Group Publishing Limited, 197-214.

"Extreme Sports". *Encyclopedia Britannica*, 03. kolovoza 2006. <https://www.britannica.com/sports/extreme-sports/> (pristup 20.02.2022.).

GELDER, Ken i THORNTON Sarah, ur. 1997. *The Subcultures Reader*. London – New York: Routledge.

GLENNEY, Brian. 2016. "Skateboarding, Sport, and Spontaneity: Toward a Subversive Definition of Sport". U *Defining Sport: Conceptions and Borderlines*, ur. Shawn E. Klein. Lanham: Lexington Books, 147-158.

HAWK, Tony. 1998. "Skateboarding". *Encyclopedia Britannica*, 20. lipnja. <https://www.britannica.com/sports/skateboarding/> (pristup 23.02.2022.).

KARSTEN, Lia i Eva PEL. 2000. "Skateboarders exploring urban public space: Ollies, obstacles and conflicts". *Journal of Housing and the Built Environment* 15/4:327-340.

SLEE, Thomas. 2011. "Skate for Life: An Analysis of the Skateboarding Subculture". Outstanding Honors Theses.

SNYDER, Gregory J. 2012. "The city and the subculture career: Professional street skateboarding in LA". *Ethnography* 13/3:306-329.

THORPE, Holly i Belinda WHEATON. 2011. "'Generation X-Games', Action Sports and Olympic Movemenet: Understanding the Cultural Politics of Incorporation". *Sociology* 45/5:830-847. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0038038511413427> (pristup 13.06.2022.).

9. Sažetak rada na hrvatskom jeziku

Etnografija skateboarding zajednice u gradu Zagrebu

Ključne riječi: *skateboarding, supkultura, sport, Zagreb*

U ovom diplomskom radu se prikazuje skateboarding zajednica u gradu Zagrebu od pojave skateboardinga na ovim prostorima krajem 1980-ih do danas. U radu su obuhvaćeni samo bavljenje i početci bavljenja skateboardingom, street skateboarding kao dominantni stil skateboardinga u zajednici te skate spotovi kao mjesta izvođenja street skateboardinga. Također se govori o skate parkovima i problematici vezanoj uz skate parkove u Zagrebu te problematici odnosa između skejtera, vlasti i javnosti. U radu su tema i skate shopovi te shvaćanje skateboardinga kao sporta. Diplomski rad pruža dobar uvid u prakse skateboarding zajednice u Zagrebu, ali i u nedovoljno istraženu kompleksnost zajednice i njihovih problema.

10. Sažetak rada na engleskom jeziku

Ethnography of the skateboarding community in the city of Zagreb

Key words: *skateboarding, subculture, sport, Zagreb*

This master thesis presents the skateboarding community in the city of Zagreb from the emergence of skateboarding in this area in the late 1980s until today. The paper covers the practice and beginnings of skateboarding, street skateboarding as the dominant style of skateboarding in the community and skate spots as performing places of street skateboarding. It also talks about skate parks and issues related to skate parks in Zagreb, as well as the issue of relations between skaters, the local government and the public. The topic of the paper are also skate shops and the understanding of skateboarding as a sport. This master thesis provides a good insight into the practices of the skateboarding community in Zagreb, but also in the insufficiently researched complexity of the skateboarding community and their problems.